

Гагарінов О.В.,
кандидат економічних наук,
амбасадор Фонду Родини Богдана Гаврилишина,
викладач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
<http://orcid.org/0000-0002-3886-8388>

Мосумова Айнура Кярам кизи,
доктор філософії, викладач кафедри економіки
підприємства та організації бізнесу,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
<http://orcid.org/0009-0003-6918-7643>

РОЛЬ ЛІДЕРСТВА У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ СИСТЕМНОЇ ДОСКОНАЛОСТІ

Феномен лідерства та його вплив на рівень системної досконалості підприємства цікаве та актуальне питання з декількох причин:

1) по перше лідерство відноситься до так званих м'яких навичок, в першу чергу носіями якого є представники менеджменту, топ рівня;

2) саме представники менеджменту в процесі функціонування, управління та подальшого розвитку підприємства впливають на рівень його системної досконалості, який тісно корелює з питаннями його результативності та ефективності, конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому;

3) феномен лідерства також відноситься і до власників підприємства, які безпосередньо чи опосередковано, так чи інакше задіяні не тільки в питаннях функціонування та розвитку організаційно-економічних систем, якими вони володіють, а також дотичні до їх створення, подальших змін та трансформацій.

Сутність лідерства та його роль у побудові довгоживучих стійких штучних організаційних систем займала людські уми ще з античних часів, але систематичне вивчення почалося з епохи наукового управління Ф. Тейлора в ХХ столітті [1]. Тривалі наукові дослідження призвели до появи безлічі теорій лідерства, які різною мірою наблизилися до пояснення сутності цього феномена.

Однак, враховуючи багатогранність феномену лідерства та його незаперечну важливість для штучно створених людиною організаційних систем, ми вважаємо за необхідне розглянути ті узагальнені групи визначень лідерства, які можна виділити як основні на сьогоднішній день. Це також допоможе більш глибокому розумінню того, що слід вкладати в поняття лідерства для забезпечення створення, організації функціонування, управління та розвитку

організаційних систем типу підприємства з позиції концепції системної досконалості.

Отже, звернімося до таблиці 1, у якій наведено основні групи визначень лідерства і їх ключові характеристики.

Таблиця 1

Узагальнені групи визначень поняття "лідерство" та їх характеристики*

№ п/п	Група категорії "лідерство" з позиції ключового фокусу розгляду феномену	Ключова характеристика категорії "лідерство"
1	Центр групових процесів	Лідерство розглядається як перевага одного індивіда над іншими у групі, як влада членів групи, виражена в особі однієї людини.
2	Прояв особистісних характеристик	Лідерство - концентрація таких характеристик індивіда, які спонукають його до досягнення певних цілей.
3	Мистецтво досягати згоди	Лідерство визначається як здатність за допомогою моральної єдності досягати спільних намірів та цілей.
4	Дія та поведінка	Лідерство визначається як поведінка, сукупність дій індивіда, залученого до управління групою.
5	Інструмент досягнення цілі або результату	Лідерство визначається як фактор, що об'єднує та мотивує людей для досягнення спільних цілей.
6	Взаємодія	Лідерство визначається як процес, який здійснює стимулювання та контроль активної енергії членів групи для досягнення результатів.
7	Вміння переконувати	Лідерство розглядається як форма управління людьми через переконання та спонукання, подання особистого прикладу.
8	Здійснення впливу	Лідерство розглядається як процес впливу на членів групи для досягнення поставленої мети, здебільшого вплив відбувається на групові характеристики.
9	Відносини до влади	Лідерство ототожнюється з владними повноваженнями і впливом по вертикалі, домінування одних індивідів над іншими та примусом членів групи працювати для досягнення цілей організації.
10	Диференціація ролей	Лідерство пов'язані з розподілом соціальних ролей та його значущістю задля досягнення поставленої мети.
11	Ініціація чи впровадження структури	Лідерство розглядається як динамічна характеристика залежно від стану групи, виступає інструментом підтримки структури групи, її очікувань та взаємодії.

* - складено автором за джерелами [1-9].

Подані в таблиці 1 результати дослідження дозволяють говорити, що та чи інша група визначень розкриває різні грані лідерства як феномена, роблячи акцент у тому чи іншому його аспекті. Проте спільними рисами є те, що лідерський тип поведінки використовується для об'єднання людей та спонукання їх до досягнення певних цілей. Таке розуміння лідерства є найбільш поширеним у розвинених капіталістичних державах.

Щодо відмінності лідерства та керівництва, то воно виділяється сьогодні переважно на пострадянському просторі, у розвинених же країнах ці поняття по

більшій мірі ототожнюються. На пострадянському просторі такий поділ спирається здебільшого виділення двох аспектів функціонування організації – формального і неформального.

Це означає, що керівництво є дії особи в організації, що використовує свій офіційний статус для впливу на членів групи, і його підтримка базується виключно на існуванні певних регламентів. Лідерство, у свою чергу, є дії особи, яка використовує свої персональні характеристики, завдяки яким члени групи підтримують її та визнають її авторитет добровільно. Виходячи з цього, вважається, що джерела лідерства та керівництва різні, у першому випадку – організаційні, у другому – особистісні. І це певною мірою справедливо, проте, з погляду тенденція до поділу цих понять пов'язана більше з особливостями державної системи СРСР і сформованих архетипів у свідомості його громадян щодо лідерів. Відомим є те, що начальники призначалися директивно державними структурами, що перебувають на вищих щаблях ієрархії. У більшості випадків критерієм їх відбору був не належний рівень компетенції в управлінській сфері, а ідеологічні міркування та відповідність їм призначеного. Це все вплинуло і на теперішній, сучасний стан і менеджменту і стану підприємств, тому що ці речі тривало змінюються з позиції успадкованої культури як образу життєдіяльності та ментальних моделей, носіями яких є люди, зокрема представники систем менеджменту різного рівня суб'єктів господарювання.

Лідерство в сучасному світі і, перш за все, в штучно створених людиною організаційних системах, до яких відноситься і підприємство - це здатність сформулювати у людей мислення, що вони мають силу творити зміни, думати глобально - діяти локально (як заповідав великий українець Гаврилишин Б. Д.) і результат їх залежить виключно від діяльності кожного в рамках заданого загальносистемного напрямку функціонування та розвитку, авжеш з необхідним створенням умов для цього. Природно, що система, спрямована до загальносистемного розвитку, накладає певні обмеження на прояви людей у різних соціальних ролях, в тому числі щодо прояву їх регресивних ознак культури «як образу життєдіяльності». Однак, привабливість зміни парадигми до критичної точки, яка дасть можливість досягти системам різного рівня та призначення, в тому числі суб'єктам господарювання та кожного їх активного елемента (людини), на шляху зміни впливу на досягнення системної досконалості з негативного до нейтрального, а з нейтрального до позитивного - сповна виправдовують витрачені сили та ресурси, тому що це дасть додаткову можливість для системного розвитку, підвищення результативності та ефективності, конкурентоспроможності в цілому.

Література:

1. Frederick Wilson Taylor. The Principles of Scientific Management. HARPER BROTHERS PUBLISHER. New Yourk and London. 1919. - 152 c.

2. Сергеева Л. М., Кондратьева В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеевої. – ІваноФранківськ. «Лілея НВ». 2015. – 296 с.
3. Кожушко Л. Ф., Щербакова А. С. Лідерство як передумова ефективної системи менеджменту організації. Серія «Економічні науки» Випуск 4(92) 2020 р. С. 85 - 95.
4. Калашнікова С.А. Сутність лідерства як вищого еволюційного рівня управління. Режим доступу: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2010/4_5_2010/23.pdf
5. Маркіна І. А., Вороніна І. Л., Дмитренко І.А. Лідерство як феномен сучасного менеджменту. Економічний простір № 159, 20. С. 89 - 91.
6. Грищенко І. М. Лідерство як феномен управління групою. Інвестиції: практика та досвід № 10/2015. С. - 116 - 119.
7. Ізюмцева Н.В., Єфименко Н.О. Роль лідера в системі управління на підприємстві. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ. 2 Випуск 24. 2018. С. 158 - 162.
8. Прилепа Н.В. Лідерство в системі управління підприємством. Вісник Хмельницького національного університету 2019, № 5. С. - 185 - 187.
9. Швець Г. О. Лідерство як невід'ємна складова ефективного менеджменту. REPORTER OF THE PRAZOVSKYI STATE TECHNICAL UNIVERSITY. 2017, Issue 33. С. - 124 - 129.

